

Knjižnica
Družbe sv. Cirila in Metoda.

Na svetlo daje in zalaga družba.

XIII. zvezek.

S štirimi podobami.

Andrej baron Čehovin,
slavni junak avstrijski.

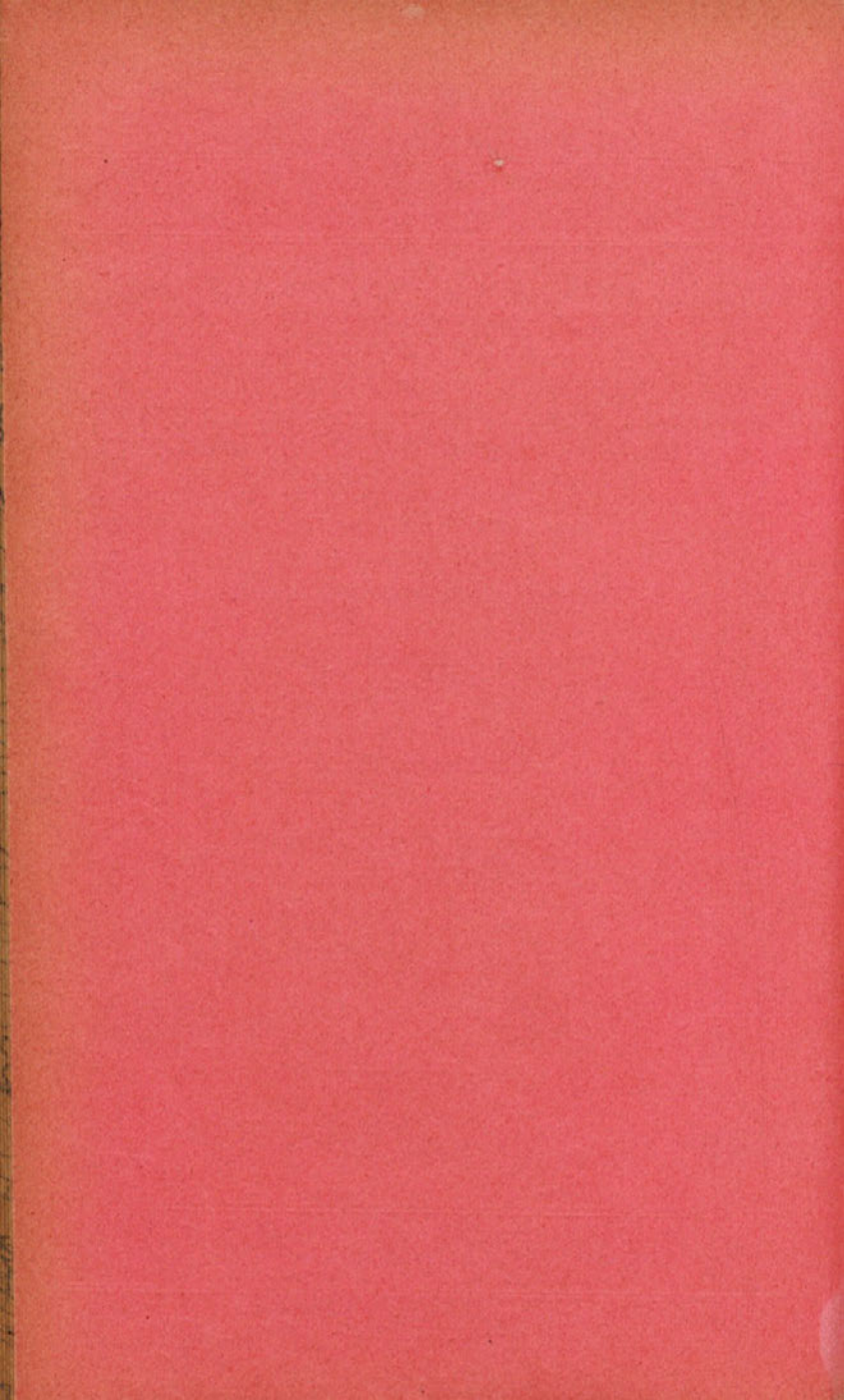

V LJUBLJANI.

Tisk J. Blaznika naslednikov.

1898.

Knjižnica
Družbe sv. Cirila in Metoda.

Na svetlo daje in zalaga družba.

XIII. zvezek.

Andrej baron Čehovin,
slavni junak avstrijski.

S štirimi podobami.

V Ljubljani.

Tisk Blažnika naslednikov.

1898.

Andrej baron Čehovin,

slavni junak slovenski.

Spisal

Janko Leban,

nadučitelj na Trebeljnem pri Mokronogu.

V Ljubljani.

Izdala in založila »Družba sv. Cirila in Metoda«.

1898.

Andrej baron Čehovin.

Andrej baron Čehovin, slavni junak slovenski.

»Svoje mrtve, Avstrija, spoštuj!«

T. Körner.

I.

Leta 1891. je v Ljubljani izšla lepa povest „Od pluga do krone“, v kateri nam gospod pisatelj popisuje, kakó se je Jurij Vega, priprostih kmetiških starišev sin, pospel od pluga do krone. Bistrogglavi kmetiški deček je prišel v šolo, prestopil kasneje k vojakom, kjer se je v bojih zoper Turke odlikoval takó, da je bil povišan v barona.

A Jurij Vega ni jedini slovenski vojak, ki se je v vojnah tako hrabro nosil, da je dosegel — krono baronstva. Opisati vam hočem tukaj drugega takega odličnjaka, in ta je slavni junak slovenski — Andrej Čehovin.

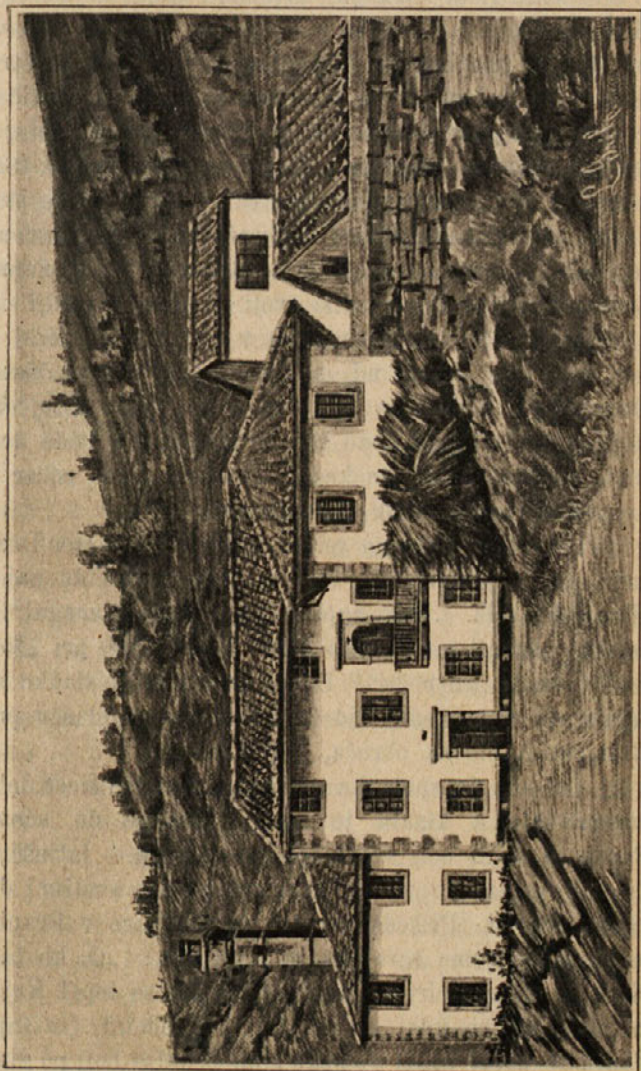
Dragi čitatelj! Ako te kedaj privede pot v prekrasno vipavsko dolino ter imaš dovolj časa, obišči tudi vinorodno vasico Branico, ležečo na primorsko-kranjski meji, dve uri hoda od prijaznega trga Vipave proti jugo-zahodu. Branica spada še pod Primorsko. Od l. 1870. je tu samostalna duhovnija, h kateri pripadajo

tudi bližnje vasice Koboli, Čehovini in Kodreti. Duhov-
nija le-ta šteje kacic 50 hiš in ima blizu 350 duš. Pri-
šedši iz Vipave po lepi cesti takoj zapaziš na levi roki
lepo, skoro gosposko poslopje, ki se beléje*) izmed
sadunosnih vrtov in umno obdelanih vinogradov. (Glej
sliko na strani 7.) V tej hiši, katero narod še dandanes
zove pri „Rokčevih“, (menda zato, ker se je njen prvi
lastnik klical za Roka), se je rodil naš slavni junak
Andrej Čehovin dné 26. avgusta 1810. leta. Seveda
takrat ta hiša še ni bila tako lepa, in tudi blagostanja
ni bilo še pri hiši takošnega, kakor ga tam nahajamo
danes. Stariši Andrejevi so bili srednje-trdni kmetje.
Očetu je bilo ime Marko, materi pa Marija. Mati An-
drejeva, ki se je bila primožila iz Gôč na Vipavskem
k Rokčevim v Branico, je imela brata Andreja
Uršiča. Ta je bil duhovnik in šolski voditelj v Po-
stojini ter je imel velik upliv na svojega bistroglavega
nečaka Andreja, ali „Drejčka Rokčevega“, kakor so ga
sploh imenovali.

Zakonska Marko in Marija Čehovin sta imela
sedem otrok: štiri dečke in tri deklice. Tretjerojeni
sin je bil naš junak Andrej. — Tedaj še Branica ni
bila samostojna duhovnija, ampak je pripadala Ga-
briji, mali vasi, ki leži pol ure nad Branico. V Ga-
briji torej, v cerkvi, ki je posvečena varuhu vojaškega
stanu, sv. Martinu, je bil krščen naš junak. Krstil ga
je gospod Josip Copič, duhovnik, ki še dandanes
živi v hvaležnem spominu pri tamkajšnjem ljudstvu.
Bil je blaga duša, izvrsten propovednik (pridigar) in
mož veselega srca. K njemu so zahajali tudi braniški
otroci h krščanskemu nauku, ker takrat v Branici še

*) Beleje = belo se svetli. Lepi ta izraz živi v moji domo-
vini, na Kanalskem pri Gorici. Pis.

Rojstveni dom Andreja barona Čehovina v Branici na Vipavskem.

ni bilo šole. Leta 1822. pa, novembra meseca, je vstopil „Rokčev Drejček“ v šolo v Postojino. Tu je stanoval pri strijcu župniku in šolskem voditelju. Da je strije pazil na-nj, ni mi treba omenjati posebe. A fantič se je tudi učil prav dobro. Ko je dovršil ljudsko šolo, so poslali Andreja Čehovina v Gorico, kjer je leta 1827. vstopil v prvi gimnazijski razred. Stariši so se sicer močno upirali nadaljnjemu izobraževanju Drejčkovemu, ker šole, to veste, stanejo obilo denarja. A g. župnik Andrej Uršič je dejal sestri svoji: „Mica, le pošlji sina v latinske šole (na gimnazijo) v Gorico; podpiral ga bom tudi jaz. Veruj mi, da nisem imel nikdar bistroglavnejšega učenca v šoli, nego je tvoj „Drejček“. Menim, da iz njega bode kaj izrednega. Če bode delal prav, utegne postati še kedaj slaven mož, sicer pa — „velik lump“ (velik malopridnež).

Bratove besede so toliko uplivala na mater Drejkovo, da je pregovorila tudi svojega moža, da naj se „Drejček“ šola. „Brat župnik bode nama pomagal“, je dejala. „In ali ne bi bilo lepó, če bi kdaj pri „Rokčevih“ imeli „gospoda“? Dobra ženica se je sladko nadejala, da bode kedaj videla sina v zlatem plašču pred altarjem. A človek obrača, Bog obrne!

Čehovin je spočetka na latinskih šolah sicer dobro napredoval; a kmalu je izgubil veselje do učenja. Fantu so rojili bolj vojaki po glavi, nego — latinščina. Že v Postojini je rad gledal častnike s svetlimi dolgimi sabljami. Prišedši domov na počitnice v Branico, je pravil svojemu sorojaku in prijatelju: „O, ko bi ti videl te naše oficirje (častnike)! Kako so lepi! Kaj bi jaz dal, da bi kdaj mogel biti — „oficir“ (častnik). Fantu je začel rojiti vojaški stan čedalje bolj po glavi. V Gorici je kot dijak rad tekal za vojaki ter tako

zanemarjal učenje. Pa tudi v stanovanju „Drejčka Rokčevega“ so se zbirali njegovi prijatelji ter igrali vojake. Drejček je dal vsakemu palico v roko, kar naj bi pomenilo puško, in potem so se vadili pod poveljem „oficirja Drejčka Rokčevega“, da je bilo veselje. Nekdaj pa nekdo ni ravnal po povelju svojega „oficirja“. Drejček ga zapré v omaro in mu odprè šele potem, ko je „malospretni vojak“ jel na glas ihteti v omari. Ko ni bilo šole, so Čehovinovi prijatelji imeli „velike vojaške vaje“ na Malih Rojah, veliki trati pri Gorici. „General“ Drejček Rokčev je tedaj skakal okoli njih ter jim dajal povelja, da je njegov glas zvenel daleč naokrog.

Čehovinu je veselje do vojaštva rastlo od leta do leta. Bolj in bolj mu je nekaj pravilo v srcu, da je za vojaka poklican! Zato bi bil kar najhitreje rad vstopil k vojakom; učenje na gimnaziji mu je jelo mrzeti. V Gorici zvrši I. in II. gimnazijski razred; a družega je moral celó ponavljati zaradi slabega napredka. Tretji gimnazijski razred je zvršil l. 1830. v Novem mestu na Dolenjskem. Četrto šolo pa je obiskoval leta 1831. v Ljubljani, a samo I. tečaj. Aprila meseca imenovanega leta se mu je izpolnila najbolj vroča želja: vzet je bil v vojake!

Ne misli pa, dragi čitatelj, da je to šlo kar takó, zlahka. Dijak (šolar) Čehovin je bil telesno šibák mladenič. Slutil je pač sam, da ga k vojakom ne potrdé. Zato se je pa hodil na merodajna mesta ponujat sam, kakor da bi bil vojaški stan najslajši med vsemi stanovi na svetu. Oče Drejčkov pa, videč nagnjenost sinovo do vojaštva, ni je podpiral. Še oštel je sina, kaj li misli, da ga je za to dal v šolo, da mu bode jedel črni vojaški kruh, „komis“? Mož je delal kolikor je mogel na to, da bi sinu preprečil namero. Ko pride

„Drejček“ pred naborno komisijo, spoznajo gospodje takoj, da fant ni za to? „Preslab je,“ bila je splošna sodba. Sodba le-ta je Drejčka neznansko poparila. A ni izgubil ne upanja, ne poguma. Milo začne prositi naborno komisijo, „naj ga zaskozbog*) vender vzamejo“. „Imam izredno veselje do vojaškega stanu“, je dejal, „in videli bodete, da vam ne bodem delal sramote.“

Gospôda se spogledajo. Uverili so se, da imajo pred seboj nenavadnega človeka. In, ker v vojake raji jemljejo izobraženejše ljudi, četudi niso tako korenjaški kakor trdi kmetiški fantje, zato gospoda uslišijo Čehovinovo prošnjo. „Dobro“, rekó, „vzprejmemo vas, in sicer — ker ste že nekaj učeni — k topničarjem ali kanonirjem. Samo glejte, da se bodete res dobro vedli, kakor obetate.“

Andrej Čehovin je bil vesel, da se je vse v njem smijalo. Samo s tem ni bil zadovoljen, da bi prišel k topničarjem. „Grom topov mi bode škodoval,“ je ponižno rekel naborni komisiji. „Lepo prosim, pošljite me raji k pehoti (infanteriji).“**) A tu mu segne v besedo ud naborne komisije: „Kaj neki bi se bali topničarstva! V najhujšem slučaju si s pavolo zamašite ušesa, pa bode dobro!“

Čehovin se je udal in takó je prišel k vojakom topničarjem.*

II.

Takrat je bil Čehovin mladenič v 21. letu svoje dôbe. Poln najlepših nad in ves vnet za vojaški stan, je prišel k takratnemu 4. topniškemu (artilerijskemu)

*) Zaskózbog = za božjo voljo, beseda, ki živi na Goriskem. Pis.

**) Infanterija, to so vojaki pešci (ki peš hodijo)

polku kot podtopničar. Njegovi predstojniki so ga poslali najprej v stotnijsko šolo. Čehovin se je pridno učil, zato je bil dné 21. junija 1832. leta imenovan nadtopničarjem. Ko je dovršil stotnijsko šolo, so ga imenovali prvim mojstrom. Poslali so ga na to v polkovno šolo, da bi se izučil za podčastnika. Tudi tukaj se je Čehovin učil jako pridno. Ker pridnost in veselje pospešujeta delo, napredoval je zeló dobro. Dolgo let še po njegovem odhodu iz polkovne šole so še visele njegove risarije na stenah iste učilnice, a učitelji-častniki so ga učencem stavili v zgled, govoreč: „Taki učenci bodite, kakoršen je bil Andrej Čehovin, ki je napravil tu viseče risarije!“

Zaradi njegove izredne pridnosti so predstojniki dné 11. aprila l. 1835. imenovali Čehovina bombardirjem. To je bila zanj velika čast! Zakaj bombardirji so bili neka posebna vrsta topničarjev, h katerim so prišli le najspretniši in najumniši vojaki. Avstrijski bombardirji so bili v prvi polovici našega stoletja visokospoštovani. Ne le, da so jih še nevojaki jemali za učitelje, nego rabili so jih pri vojakih tam, kjer je bilo izvršiti kako posebno težko in umno delo. Če so n. pr. v vojni hoteli vzeti kako močno trdnjavo so bombardirji preračunali, kako bi se to zgodilo ter napadli trdnjavo s svojimi uničevalnimi topi.

Kdor je hotel postati bombardir, je moral služiti prej pri kakem topničarskem polku ter izvrstno dokončati stotnijsko in polkovno šolo. Pri Čehovinu je bilo to. Zato je prišel v bombardirsko šolo, kjer se je izobraževal 7 let. Tudi v bombardirski šoli se je Čehovin učil zeló pridno. Dné 21. julija 1841. leta je bil povišan v ognjarja, a dné 11. junija 1847. leta v nadognjarja. Stariši so mu morali pošiljati od doma

novčno podporo, ker učene knjige in druge šolske potrebsčine stanejo lepe novce. Zaradi tega je bil njegov oče časih prav nevoljen. „Kaj pa se uči „Drejček“ toliko časa po „tistih vojaških šolah“? Ali za vojaka še ni dosti učen? Zaskozbog, saj se je vendar že dovolj časa šolal doma!“ Takó je godrnjal oče Marko. A nekoč je sina še trše prijel. „Pridi domov“, je rekel, „kohitro le moreš! Dovolj učen si, da lahko dobiš službo. Smeš se nadejati, da te vsprejmó za pisarja ali celó za kancelista k sodišču. Ali ti težave vojaškega stanu že ne presedajo?“ — Toda sinu „Drejčku“ ta svèt ni ugajal. „Oče,“ dejal je, „pustite me, naj ostanem pri vojaci! Vidite, jaz imam izredno veselje do tega stanu! Zadovoljen sem popolnoma. O kakih težavah ničesar ne vem. In potem, dragi oče, jaz se nadejam, da pri vojaki postanem častnik ali oficir, torej še kaj več, nego je pisar pri sodišču, posebno, če nastane vojna, kakor vse kaže. O vojni hočem pokazati, da nisem zastonj hlač trgal po šolah!“

Kaj si je hotel oče Marko? Pustil je sina, naj dela po svoji volji. „Pa naredi, kar hočeš,“ dejal je, „samo glej, Drejček, da se ne bodeš kesal?“

* * *

Iskrena želja Čehovinova, da bi že kdaj nastala vojna, se je kmalu izpolnila.

Prihrumelo je bilo leto 1848., ko so bili nemiri in punti po vsej Evropi. Tudi naš cesar se je moral mnogo boriti, zlasti na Laškem in na Ogerskem. O bojih, ki so bili l. 1848. in 1849. na Laškem pod poveljstvom 82letnega našega maršala*) Radeckega, zna še dandanes pripovedovati marsikak vojaški starina ali

*) Maršal, t. j. najvišji vojaški dostojanstvenik (veljak).

veteran. In morebiti se tudi med čitatelji teh vrstic najde kdo, ki se je osebno vdeleževal bojov zoper uporne Lahe in ki je osebno poznal slovenskega junaka Čehovina! Saj se je bil Čehovin uprav v teh bojih izkazal s tolikimi junaškimi dejanji, da se je popel do vrhunca vojaške slave!

Zgodilo se je pa to tako-le: Pričetkom prve vojne zoper Lahe l. 1848. je bil Čehovin nadognjar pri konjiški bateriji*) št. 2. v brigadi**) kneza Miroslava Lihtenštajnskega. Koncem maja se mu je tu ponudila zaželena prilika, da je pokazal, kaj premoreta pogum in odločnost slovenskega vojaka. Komaj najde dne 29. maja prednja straža naše armade (vojske) sovražnika pri Montanari v ugodnem položaju, že plane Čehovin nanj z dvema havbicama.***) Začne močno streljati na toskansko topovje, ki je bilo razpostavljeno na mantovski cesti. Seveda tudi sovražniki niso držali križem rok. Pozdravljali so pogumnega vojaka s svinčenkami, ki so gosto padale kakor dež. A Čehovinu se kaj posebno hudega ni zgodilo, kakor bi ga varovala božja roka. Granatna treska ga je sicer malo oplazila, pa to ga ni oviralo v delu. Pogumno je streljal na sovražnika toliko časa, da je sovražno topovje umolknilo. Toda kmalu na to se prikažejo na levi strani ceste trije kanoni, s katerimi je mislil sovražnik streljati proti našim. Čehovin, opazivši sovražnikovo namero, prične na sovražne topove tako nevtrudno in krepko streljati, da laški topničarji niti do tega niso

---

*) Baterija je skupina topov (6).

**) Brigada je zveza več vojaških krdel enacega orožja.

***) Havbice so bile neka posebna vrsta topov, iz katerih so metali granate (t. j. železne otle strele z raznesilnim prahom).

prišli, da bi bili streljali. Čehovin pa je pošiljal smrtonosne kroglice med nje toliko časa, da je nastala v nasprotnem taboru velika zmešnjava. Lahi so jo popihali; a naši so jim uplenili kanone, vozove s smodnikom, mnogo konj in orožja. Vrh tega je mnogo sovražnikov še živih prišlo v naše roke.

Čehovinu ni izostalo zaslužen plačilo. Odlikovan je bil z veliko srebrno svetinjo za dokazano hrabrost.

Dné 25. julija je Čehovin — ki je bil še zmerom nadognjár in istotako uvrščen, kakor pri Montanari — našel zopet priliko, da se je sovražniku postavil po robu. Godilo se je to pri Somakampanji. Čehovin je imel na razpolaganje polovico baterije. Naša brigada se je nahajala v veliki stiski. Sovražnikov je bilo mnogo več od naših. Vkljub temu se spusti Čehovin na sovražnika. Bil je od njega le v taki daljini, v kakeršni se strelja s kartečami.*) Sovražniki so imeli dvakrat toliko topov kakor naši. Vrh tega so streljali iz pušek na naše, da se je vse kadilo. Že so Lahi prodirali bolj in bolj. A Čehovina to ni preplašilo. Marveč začne streljati na sovražnike tako čvrsto in pogumno, da jih potisne nazaj, tedaj so izgubili mnogo mož. A še na odmikajoče se Lahe je Čehovin tako dolgo streljal, da so v veliki zmešnjavi pobrali šila in kopita. V tej borbi pa se je prigodilo nekaj, zaradi česar je bil Čehovin vreden še večje časti in hvale. Poveljnik avstrijske baterije, nadporočnik Pauer, je namreč padel, od krogle zadet. Našim vojakom je vsled tega upadel pogum. „Kaj hočemo zdaj brez poveljnika?“ potožijo. A Čehovin si vé pomagati. Iskrecih očij se dvigne na konja padlega nadporočnika

---

*) Karteče so valjaste pušice, napolnjene s svinčenkami.

ter zavpije: „Tovariši predragi! Evo me — novega poveljnika! Ne obupajte! Le pogumno na sovražnika! Dokažimo mu, kaj premore avstrijska hrabrost!“ In res, vodil jih je vrlo dobro. Ko je pa pri našem topovju palo mnogo topničarjev, nekaj težko ranjenih, nekaj ubitih, je Čehovin stopil zopet s konja in kot priprost topničar opravljal službo pri kanonu, streljaje neumorno na sovražnika.

Čehovin je za zopet dokazano hrabrost dobil veliko zlato svetinjo, katero mu je pripel maršal Radecki v taboru gacoldoskem. Ko se drugi dan naša brigada bliža mestu Volta, naznani stotnik glavnega štaba,*) Jon, da prihaja velika truma sovražnikov. Čehovin takoj pošlje prednjo stražo z dvema topoma, da bi zasedla ustje tamošnje ceste; sam pa gre s štiriimi topovi za njo. S temi topovi se je postavil na grič na levi strani ceste tako dobro, da mu sovražnik ni mogel do živa, čeravno je imel trikrat toliko topov. Odtod je Čehovin streljal na prodirajočega sovražnika tako krepko, da ga je vselej odbil. Lah je vsakokrat izgubil mnogo vojakov. Ko se je naredila noč, zberejo se vender sovražne trume ob vznožju griča, odbijejo šibko raztreseno vrsto strelcev 9. bataljona,**) in tedaj je bila naša baterija v nevarnosti. Zato se previdno umakne, prej pa pozdravi sovražnika še z gorko kartečo. Drugi dan so naši sijajno zmagali sovražnika; a nadognjár Čehovin je bil povišan v častnika (oficirja) ter baterijskega poveljnika.

S tem se je Čehovinu izpolnila vroča želja, katero je gojil že izza otroških let!

---

*) Štab, to je poveljnik in častniki, ki so mu prideljeni. ●

***) Bataljon = truma vojakov.

Leta 1849. je znova začela vojna z Lahom. V tej vojni si je Čehovin pridobil novih latorik. Že pri Mortari, malem mestecu v laški pokrajini pavijski, se je nosil dné 21. marca 1849. jako hrabro. Takrat je bil častnik Čehovin poveljnik druge konjiške baterije pri brigadi generalmajorja grofa Kolovrata. Malo pred začetkom bitke si je premeteni vojak ogledal kraj blizu do tja, kjer je stal sovražnik. A predrzni mož bi jo bil o tej priliki skoro skupil. Zlezal je namreč na visoko drevo ter opazoval sovražnika. A kaj se zgodi? Kmalu pride pod ono drevo nekaj visokih laških častnikov in drugih vojakov, ki so se pomenkovali, kako napadejo Avstrijce. Čehovin je sapa zadrževal ter zvesto poslušal. Na srečo njegovo ga nihče ni opazil. A zdaj pride še najhujše! Lahí so začeli pod drevesom kuhati, tako da se je gost dim valil proti drevesnemu vrhu. Čehovina je dim silil kašljati, a mož je napel vse svoje telesne moči, da ni zakašljajal. Zakaj s tem bi se bil ovadil, in po njem bi bilo. Lahí so po južini odšli, Čehovin pa je previdno zlezal z drevesa ter se srečno vrnil v naš tabor. Tu je ovadil laške naklepe, kar je našim seveda jako ugajalo, ker to jim je olajšalo bojevanje

Ko se je pričel boj, postavil je Čehovin po mnogih zaprekah polovico baterije na levi strani ceste na visočino, kjer je stala raztresena vrsta strelcev 9. bataljona, tisoč korakov pred sovražnimi topovi, ter je jel streljati na sovražnika. Svoje topove je srečno spravil za nasip, da mu sovražnik ni mogel kaj, čeprav je imel mnogo več topov. Čehovin pa je streljal tako pridno in vspešno na sovražnike, da so izgubili mnogo moč ter morali svojo lego izpremeniti; naposled so bili primorani, popolnoma umakniti se.

Ko je potem naša vojska naskočila in je sovražnik znova jel streljati na naskakujoče naše vojake, je Čehovin pritekel s svojo polovico baterije na pomoč. V daljavi, v kakeršni se strelja s kartečami, je jel takó močno pokati na sovražnika, da so morali laški topovi umolkneti. Vrh tega je nastala vsled Čehovinovega streljanja v nasprotnem taboru velika zmešnjava. Naši so zdaj lahko izvršili naskok, ne da bi se jim Lahi posebno upirali. Ob tej priliki so Lahom vzeli 5 topov, več voz za strelivo, mnogo orožja ter zajeli blizu dva tisoč ujetnikov.

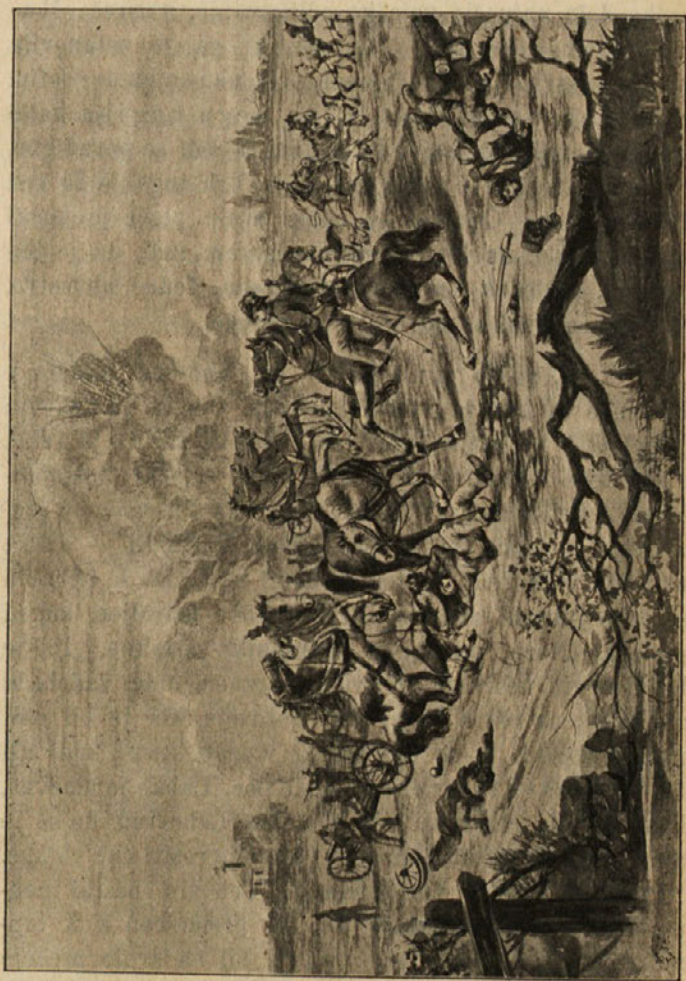
Krono vsem svojim hrabrim dejanjem pa si je Čehovin postavil v odločilni bitki pri Novari na Pijemonteškem dné 23. marcija 1849. leta.

Ko se vojska začne in jamejo puške pokati dobi častnik Čehovin od feldcajgmajstra*) barona d'Aspre-ja povelje, naj ide s polovico baterije na desno stran Olengske ceste pomagat vojščakom. Čehovin se spusti preko polja s svojimi kanoni. Lahi, ki so imeli 16 topov, so streljali na-nj neprestano. A vendar premaga vse ovire ter postavi svoje topove kakih 800 korakov od sovražnika na visočino, kjer so stali raztreseni strelci 9. bataljona. Čehovin začne zdaj tako vspešno streljati na Lahe, da jim kmalu razdene tri tope ter rani mnogo Lahov in več njihovih konj, da niso več bili sposobni za službo. Po polurnem boju pa se posreči sovražniku, da Čehovinu z granato razruši jeden top, ubije jednega moža in tri konje, štiri može močno opeče in rani tri može in pet konj. Čehovin je spoznal silno nevarnost, ki je pretela 9. strelskemu bataljonu in pehotnemu

*) Feldcajgmajster je v avstrijski vojski za feldmaršalom najvišji vojaški dostojanstvenik.

polku Franca Karola. Isto nevarnost so morali spoznati tudi drugi, kajti zdajci mu baje pride povelje naj se umakne. Toda Čehovin, da-si vselej zvest in pokoren vojak, tega povelja ni poslušal. Uvidel je, da polk Franca Karola in 9. bataljon strelcev pogazi prodirajoči sovražnik, ako se jima ne pomore. V tem nevarnem trenutku se vrže častnik Čehovin z ostalima mu topoma na sovražnika. V kartečni daljavi prične streljati na sovražnika, in sicer tako močno, da se dve gruči laških vojakov razkropita, veliko pa je bilo ubitih in ranjenih. Tako je Čehovin preprečil, da laški pešci niso mogli izvršiti naskoka na naše vojake. Toda laški topničarji niso počivali. Le huje in huje so streljali na pogumnega moža. Vsled tega mu razrušijo še en top ter ranijo še dva vojaka in enega konja. Z enim samim topom se je srčni vojščak upiral sovražniku, (glej dotični prizor na podobi str. 19), ki je imel še dvanajst topov, toliko časa, dokler se nista umaknila 9. strelski bataljon in pehota Franca Karola, katerima so v tem na pomoč bili prihiteli cesarski strelci (Kaiser-Jäger). Nagloma dá popraviti pokvarjena mu topova ter pozdravi bližajočega se sovražnika še z nekaterimi kartečami. Le to junaško vstrajnost Čehovinovo je zahvaliti, da pokvarjena topova in omenjeni vojaki niso prišli sovražniku v roke.

Predstojniki Čehovinovi, ki so od daleč gledali, kako se je naš rojak neustrašeno boril, se niso mogli dovolj načuditi njegovemu junaštvu. Feldcajgmajster baron d'Aspre se je ob tej priliki izrazil, da je Čehovinov čin jedno najbolj občudovanja vrednih dejanj, kar jih je videl pri artileriji (topništvu). Navdušeni častniki so Čehovina zadeli na rame ter ga zmagoslavno nosili okoli. Sivolasi maršal

Čehovin v bitvi pri Novari.

Radecki pa je stopil k njemu rekoč: „Častitam Vam, gospod — baron!“ Res je Čehovin dobil za svoje junaško delo največje vojaške odlikovanje, namreč: Marije Terezije red. Ta red, ki ga je ustanovila slavna cesarica Marija Terezija, je namenjen le tistim vojakom, ki v vojni izvrše iz lastnega nagiba kako izredno junaško dejanje. Kdor dobi ta red, se povzdigne, če za to prosi, v baronski stan. Vrh tega je ta red dobičkonosen. Čehovin je poleg svoje plače prejemal zanj 600 gld. na leto. Omeniti moram tudi, da je baronstvo, nasledek Marije Terezije reda, dedno plemstvo, to je: podeduje se od očeta na otroke.

C. kr. vojno ministerstvo je Čehovinu poslalo v Florenco ta križ in redovna pravila. Obojno je Čehovin prejel dné 13. julija 1849. leta. Govori se, da je rekel gledé tega odlikovanja nekoč visok vojaški dostojanstvenik Čehovinu: „V tistem trenutku Vašega zeló predrznega poguma bi si bili kmalu zaslužili — smrt namesto tega reda!“ Mož je hotel reči: Da se Čehovin ni tako junaški obnesel, bi bil gotovo ustreljen, ker ni poslušal ukaza, da naj se sovražniku umakne. Da je bil Čehovin nesrečen pri svojem drznem delu, zadela bi ga omenjena ostra kazen tem gotoveje, ker je bil med našimi vojaki, ki so bili takrat v hudi stiski, tudi ud naše presvetle cesarske hiše. Lahko je umevno, kako je bila cesarska hiša hvaležna Čehovinu, da se je njegovemu drznemu junaštvu posrečilo rešiti one vojake. Novembra meseca 1849. leta je Čehovin postal nadporočnik (Oberlieutenant) ter bil premeščen k 2. topniškemu polku. Leta 1850. pa je bil na svojo prošnjo po pravilih Marije Terezije reda povzdignen v baronski stan.

Tudi on je torej lahko bil ponosen na to, da se je pospel, od pluga do baronske krone, kakor sem omenil že iz početka tega životopisa. Na diplomi ali pismu, s katerim je bil povzdignen v baronski stan, je podpisan naš cesar svojeročno. Na diplomi je izrisan tudi Čehovinov grb in sicer tako-le: „Med krono je čelada, na kateri lev drži goli meč, dva viteza držita ščit; ščita plan je višnjeve barve. V ščitu se vidi zidovje trdnjave, okoli leže topovske krogle, bela golobica pa z oljko v kljunu leti proti cerkvenemu stolpu.

Dné 16. decembra 1852. leta je naš cesar Čehovina povišal, da je postal konjeniški stotnik pri 1. ulanskem polku, daroval mu je krasnega konja ter svetlo ulansko uniformo (obleko). A Čehovinu pri ulancih ni ugajalo. Zatorej zaprosi, da bi ga zopet premestili k topničarstvu, katera želja se mu je izpolnila marcija meseca 1854. leta. Prišel je zopet k priljubljenemu topničarstvu, za katero je bil kakor vstvarjen, in sicer kot stotnik I. vrste k 2. artilerijskemu polku.

III.

Dragi čitatelj! Morebiti se ne motim, ako rečem, da si že zdaj za Čehovina ves navdušen, ker ti je znano, kako se je vrli mož odlikoval v vojnah na Laškem za nemirnih let 1848—1849. Morebiti si tudi malce ponosen na to, da je bil slavni junak slovenske krvi! Nič ti ne zamerim tvojega navdušenja, tvoje ljubezni do našega Čehovina! Saj mož je bil vreden naše ljubezni, slavljenja našega! Čehovina so najvišji dostojanstveniki visoko čislali. Naš presvetli cesar sam si ga je dal predstaviti takoj po bitvi pri Novari. Prijazno mu je segel v roko ter ga pohvalil v navduševalnih besedah. Ob neki drugi priliki ga je naš

cesar baje pokazal nekemu drugemu vladarju, češ: „To je moj ljubi Čehovin!“ Kako zeló ga je ljubil milostni naš vladar, kaže tudi to, kar sem povedal v prejšnjem poglavju. Da ga je povzdignil v baronski stan, da je rad usliševal njegove prošnje, da mu je daroval krasnega konja itd., mar niso to sijajni dokazi cesarske milosti in ljubezni?

Čehovina je poznala in čislala vsa Radeckega vojska. Nazivali so ga „hrabre Radeckega vojske najhrabrejšega vojaka“. Sivolasi vojskovodja Radecki sam mu je svoječasnó pripel dve odlikovanji na prsi. Odlikovan je bil Čehovin takó, kakor do zdaj še ni bil noben avstrijski vojak! Da se umejeva, dragi čitatelj! Srebrna svetinja za hrabrost I. vrste, zlata svetinja za hrabrost in vojaški Marije Terezije red: „triperesna ta detelja“, dragi moj čitatelj, ni se še skupno lesketala na prsih nobenega avstrijskega vojaka!

A Čehovin je imel še tri druge svetinje, med njimi jedno papeževo. Gledé na zadnjo mi je pisal njegov nečak: „Kedaj je dobil od papeža svetinjo, ni mi znano in tudi ni o tem nobenih aktov (pisanj). Skoro gotovo so take svetinje dobili avstrijski vojaki, ki so bili v papeževi deželi, kajti — kakor čujem — ni bila svetinja velike vrednosti.“ Važnejša med temi slednjič imenovanimi svetinjami je bil viteški vojaški red III. vrste toskanskega nadvojvode Leopolda, kateri red je Čehovin dobil zaradi nevstrašnega junaštva, skazanega ob osvojitvi mesta Livorno na Laškem. Tretja tu imenovanih svetinj je bil častniški (oficirski) zaslužni križec. Šest svetinj je torej dičilo prsi Andreja Čehovina! Naj je prišel v borno vasico ali v sijajno mesto, vse je strmé zrló na tako odličnega, komaj 40 let starega častnika! Njegove vrline

so mu pridobile prijateljev v visokih in v najvišjih krogih. Sloveči hrvatski ban grof Jelačić mu je daroval doprsko svojo sliko, pod katero čitaš nastopne besede: „Što Bog daje i sreća junačka“ (Kar Bog da in sreća junaška). Zapisal je te besede hrvatski ban sam, svojeročno. Gospod Komatar piše, da uradne listine slikajo Čehovina kot vojaka tihe in mirne nravi, dobrovoljnega značaja. V delovanju pa je bil odločen, zeló vztrajen in je hitro vse uznal. Bil je tudi dober plavač. V boju je bil hraber, s premislekom je začel vsako delo, a pri tem je bil odločen in bister v izvršitvi. Če pa Čehovina čislamo zaradi izrednih njegovih zaslug, ki si jih je pridobil kot vojak, spoštovati ga moramo tudi kot človeka, kot katoličana in vrlega slovenskega narodnjaka!

Bil je Čehovin mož izredno milega srca. Vedel je dobro, kaj nam velewa četrta božja zapoved, in po tej zapovedi se je tudi ravnal! Posebno je z vsem srcem bil udan materi svoji! Že kot nadognjár, torej o času, ko je imel še malo plačila, skrbel je za to, da je prihranil kaj denarja, da ga je materi poslal domov, ali pa da jej je mogel kupiti kaj tacega, s čemer je vedel, da jo razveseli. Kako je ljubil in spoštoval svojega očeta, kaže ta-le ganljivi, a resnični dogodek.

Kot konjeniški stotnik je nekđaj povabil svojega očeta, naj pride v Gorico, da se tam snideta. Čehovin, v svoji sijajni vojaški obleki, odičen z vsemi šesterimi svetinjami, je pričakoval svojega očeta na glavnem trgu „Travniku“ sedeč pred kavarno v družbi drugih častnikov, ki so vsi bili njegovi častilci. Bistro oko sinovo takoj ugleda svojega 70letnega očeta, prihajajočega iz nekkih ulic na trg, kjer sta bila domenjena sniti se. Priprosti kmetiški starček je v borni kmetiški obleki

korakal proti trgu. Ko se približa kavarni, Čehovin vstane, stopi mu naproti, prijazno mu poda roko vzkliknivši: „Bog Vas živi dragi oče!“ Na to starčka objame in poljubi. Častniki in ljudstvo, ki so bili priče temu pojavu sinovske ljubezni, so zrl čudeč se ta ne navadni prizor!

Pa tudi za svoje brate in sestre se je Čehovin zanimal. Posebno sočutje je kazal do svojega starejšega gluhonemega brata Antona. Podpiral ga je zmerom velikodušno, da bi kolikor toliko olajšal trpko usodo njegovo.

Svojim prijateljem je bil Čehovin veren in ljubezniv tovariš, svojim podložnikom mil predstojnik. Rad se je ménil z vsakim: z bogatcem ali z revežem, s kmetom ali z gospodom. Napuha Čehovin ni poznal. Pač pa je bil ponosen na svoje vojaške vrline. A ponos ni grda, pač pa lepa lastnost! Svojih prijateljev iz mladostnih let ni zabil niti kot — baron! Sploh je bil Čehovin vesel družbenik. Ko je prihajal iz vojne domov na počitnice v Branico, je hodil po hišah obiskovat svoje rojake. Posebno mu je ugajal sosed Marko, ubog kočar. Ta je bil nekdanj vojak. Zato se je Čehovin prav pridno pri njem oglašal, izpraševaje ga, kako je bilo nekdanj pri vojaki; on sam pa mu je pravil, kako je zdaj. Mnogo kratkočasnih uric je naš slavni junak doživel pri vrlem veterancu (starini), pri kočarju Marku. Poseben prijatelj je bil Čehovin tudi svojemu rojaku Andreju Sorti iz Branice. Ž njim je o počitnicah prehajal vse hribe in doline. Andrej Sorta je kasneje bil c. kr. uradnik pri namestništvu v Trstu ter je umrl leta 1881. v Branici.

Med prijatelji je Čehovin posebno visoko čislal prečastnega gospoda Abrama, ki še zdaj v Gorici

živi kot kanonik ondešnje stolne cerkve. Ko je kot baron ob raznih prilikah dohajal v Gorico, tedaj se je vselej oglasil pri preč. gosp. Abramcu, kjer je večkrat tudi prenočeval. Ob takih prilikah sta se prijatelja pogovarjala dolgo v noč. Vrlo prijatelja sta si drug drugemu razkrivala svoje srce ter si tako utrjevala medsebojno ljubezen.

Ko sem pisatelj teh vrstic še služboval v Avberu na Primorskem, mi je pripovedoval zdaj že pokojni Fran Fabiani, c. kr. poštar v Štanjelu pri Sežani, tole znamenito dogodbo o Čehovinu:

„S Čehovinom sva si bila sošolca in kot taka dobra prijatelja. Ko je bil Čehovin povišan v barona, ga obiščem nekega dne v Branici v družbi nekih imenitnih gospodov, ki so se želeli seznaniti s slavnim junakom. Stopivši v hišo mu sežem v roko, se priklonim ter rečem po nemško: „Častitam vam, gospod baron, prav iskreno na tolikem povišanju!“ A on mi takoj odvrne slovenski: „Pojdi, pojdi; pokaj me bodeš imel za norca! Čemu me li vikaš; ali nisi ti moj dragi, stari Francelj?“

Značilno je, kar po uradnih listinah, piše o Čehovinu gosp. Komatar: „Proti predstojnikom se je vedel spoštljivo, s tovariši je bil uljuden ter je rad občeval z njimi. Vojakom je bil skrbljiv oče, ves polk ga je spoštoval; v družbah se je vedel vedno dostojno.“ Da je bil Čehovin dober kristijan — katoličan, bi sklepati smeli že iz tega, da si je za najboljšega svojega prijatelja izbral rojaka svojega, duhovnika Abrama. In zares, Čehovin je bil z vsem srcem udan naši sveti materi katoliški cerkvi. Preč. gospod kanonik Abram sam mi je pisal, da se je njegov prijatelj Čehovin vdeležil 17 večjih in manjših bitek.

In vendar, da-si se je zmerom neustrašeno boril kakor lev, da-si je bil mnogokrat v smrtni nevarnosti, da-si so večkrat okoli njega kupoma ležali mrtveci: njemu samemu se ni ničesar zgodilo! Le pri Montanari (l. 1848.) ga je granatna treska neznatno ranila!

Vprašam zdaj: Kdo je Čehovina varoval? Varoval ga je Bog sam, varovala ga je Marija Devica, katera iskren častitelj je bil! Preč. g. kanoniku Abramcu je Čehovin zaupno povedal sam, da se je pred vsako bitko v iskreni molitvi izročal varstvu preblažene Marije Device! Posebno priljubljena mu je bila lepa molitvica „Češčena si, kraljica“. Dragi slovenski vojak! Ako te kedaj naš svetli cesar pokliče v bojno službo, posnemaj Čehovina, opravi prej krščansko svojo dolžnost; potem pa pogumno sukaj „bridki meč“ za — „dom in za cesarja!“

Čehovin je pa tudi sicer prav vestno opravljal svoje krščanske dolžnosti. Ko je bil l. 1852. in 1854. prišel iz Italije domov, se je vsako nedeljo udeležil v bližnjih Gabrijah sv. maše. Odičen z vsemi svojimi svetinjami je prijezdil v Gabrije, pustil konja pri tam omoženi sestri Mariji ter spodobno stopil v cerkev. Tu je dajal lep zgled prave pobožnosti ter tako dokazal, da tudi pod vojaško sukunjo lahko bije pobožno srce! Čemu bi se pa vojak sramoval javno kazati, da je dober kristijan? Saj naša sveta vera plemeniti tudi vojaška dela. Najslavniši vojskovodje so bili ob enem tudi dobri kristijanje. In naš presvetli cesar, Franc Jožef I., ne daje li vsakdan in povsod najlepšega zgleda dobrega katoličana?

Čehovin pa ni molil le ob nedeljah in praznikih, nego je opravljal svoje molitve vsak dan, kajti bil je sin pobožnih starišev, kakoršen je sploh ves narod

slovenski. Srečen narod, dokler ostane še tak! Zakaj naša sv. vera je zvezda vodnica, ki človeku lajša težave, zlasti v današnjih bridkih dnevih.

Kakor je bil naš slavni junak udan sv. veri in cesarju, tako je tudi ljubil naš mili narod slovenski. Bil je Čehovin vnet Slovenec. Nikjer in nikoli se ni sramoval svojega slovenskega materinega jezika. Za čast jezika in naroda našega se je pognal vselej. To je pokazal o neki priliki še kot nadognjár. Nestrpen častnik, ki ni znal našega jezika, se je prepiral nekdam z nekimi Čehovinovimi slovenskimi tovariši na prav surov način. Ker slovenski fantje niso mogli hitro umeti njegovih naukov, je častnik zarohnel nad njimi: „Ti Slovenci niso vredni piškavega oreha!“ Navzočnega Čehovina so te besede zbudile do živa. Zatorej na pol v šali, na pol resno zakriči: „Oho, gospod poročnik; jaz sem tudi Slovenec, pa sem vendar že dokazal, da sem za kaj!“

A tudi kasneje se nikoli ni sramoval svojega slovenskega jezika in naroda! Če je kakega rojaka dobil, je rad govoril ž njim slovenski, tudi v visokoomikanih krogih, kjer slovenščina ni bila poznana. To je kar naj-sijajneje pokazal nekdam v Florenci na Laškem, kjer je kot nadporočnik v neki kavarni vpričo Lahov, Francozov in Angležev na glas govoril slovenski s preč. gosp. Hueberjem. Ta gospod je prišel namreč kot vojaški duhovnik v Florenci. Ker je že prej dosti bral o Čehovinovih vrlinah, se je hotel kar najhitreje seznaniti ž njim. Povedó mu, da je Čehovin v tej in tej kavarni. Hueber gre tja. Tu najde mnogo častnikov zbranih. Čehovina ni bilo težko spoznati po Marije Terezije redu, ki se leskeče na prsih redkokaterega vojaka. Hueber pristopi ter pozdravi Čehovina v

slovenskem jeziku. Čehovin pa vesel skoči po koncu, čast. gosp. duhovniku poproži rokó, in zdaj se začneta živo pogovarjati v našem jeziku. Navzočni tujci, pripadajoči različnim narodom, so kar strmeli ter ugibali, kakšen jezik more to biti.

Odslej sta si bila z vojaškim duhovnikom vedno dobra prijatelja. Preč. gosp. Hueber je bil tudi slovenski pisatelj. Ko je Čehovin umrl, mu je Hueber posvetil v „Novicah“ ganljiv članek: „V spomin baronu Andreju Čehovinu.“

Vidite, dragi čitatelji, tako je Andrej Čehovin očitno kazal, čegavega naroda je sin. Ali se tudi v tem oziru ne učimo lahko od njega prav mnogo? O, dà! Mi Slovenci smo narod, ki se kaj lahko naučimo tujih jezikov. To nam je sicer na čast; vendar pa se osramotimo, ako se po nepotrebnem šopirimo s tujimi jeziki ter svojega zaničujemo. Marsikateri slovenski mladenič gre k vojakom; pa ko pride domov, že nam vsiljuje svojo „nemščino“, kakor da bi brez nje ne mogli izhajati. Marsikatera slovenska dekla gre služiti v Trst, pa ko se vrne v rojstno vasico se sramuje svojega materinega jezika ter se dela, kakor bi bila rojena tam kje na Laškem! Pomnite dobro: to je sramotno! Malovreden je tisti človek, ki se sramuje materinega svojega jezika, bodi-si že visok gospod ali najnižji hlapec!

Tudi v narodnem oziru torej posnemajmo Čehovina! On je domov pisal zmerom slovenski. Tako je prav! Ali ni smešno, če dohajajo na Slovensko pisma slovenskih rojakov: dekel, hlapcev, delavcev itd. v nemškem ali laškem jeziku? Pa le ne prašajte, kako so pisana ta pisma. Začečkana so v grozno popačenem,

nepravilnem jeziku. Ne mislite, dragi rojaki, da pretiravam. Živeč med narodom, sem se prepričal sam, da je temu tako, in le želel bi, da bi s temi vrsticami dosegel, da to sramotno početje preneha pri nas Slovencih!

Čehovin je znal tudi dobro nemški in laški, pa se nikoli ni šopiril s tema jezikoma.

Kljubu vsemu temu so nekateri nevedneži ali prenapeteži trdili, da je bil Čehovin — Lah. To je sicer silno smešno; a resnica je, da si tujci radi svojujejo naše veleume. To vidimo pri Čehovinu, pri Vegi in mnogih drugih. Na kaj pa so se opirali abotneži, ki so Čehovina prištevali — Lahom? Na nič drugega, nego na to, da se je Čehovin, bodi si iz lastnega nagiba ali napeljan po drugih, že kot dijak (l. 1831.) jel pisati „Čehovini“. Ker se laški priimki navadno končujejo na „i“ (n. pr. Farini, Morelli itd.), sklepali so: „Čehovini je Lah!“ Pomislili pa niso: „da v vsej vipavski dolini (kakor piše gosp. M. Vales, duhovnik v Branici) ni niti jedne laške družine naseljene ob vsem kratkem teku Vipave, v katero se izliva voda Branica pod Rifenbergom. Čehovinovih starišev, kakor priprostih kmetovalcev, ni nihče znal, ne oče ne mati, govoriti družega jezika razen slovenskega. Vsa starodavna spoštovana družina „Rokčeva“ je starodavne slovenske korenike, in tudi ime Čehovin je čisto slovensko!“

Da je Čehovin spremenil svoj priimek v „Čehovini“, je storil to najbrže zaradi tega, da se lepše glasi, ali pa zategadelj, ker je svoj priimek izvajal od slovenske vasi „Čehovini“, ki se nahaja blizu Branice. Mogoče, da sta ga oba tu navedena uzroka dovedla do tega, da si je podaljšal priimek. Da pa pri tem ni imel namena, pollaščiti svoj priimek, je jasno kot beli dan.

IV.

Marsikateri mojih paznih čitateljev bode morda vprašal: „Kaj pa se je zgodilo s Čehovinom? Kakova usoda ga je zadela? Ali morda še živi, saj bi to ne bilo čudežno, če bi še živel 87letni starček!“

No, o tem sem se namenil pisati v nastopnem poglavju.

Baron Andrej Čehovin je umrl veliko prerano, v najlepši moški dōbi, izpolnivši komaj 45. leto. Obče se misli, da ga je pobrala kolera. Toda težko je verjeti to! Čehovin je bil obolel. A ker je na svojo bolezen malo pazil, ali celó nič, se ga je lotila prav hudo. Še-le zdaj se napoti v sloveče toplice v Baden pri Dunaju, da bi se tam zdravil. Toda prihajalo mu je zmerom huje, in moral je leči.

V mestu Badnu je imel takrat svetli princ Albreht palačo, v kateri je stanoval po letu. Razen njega in njegove rodbine pa so tam na poletje bivali tudi drugi princi naše cesarske hiše, nadvojvode imenovani, kakor: Viljem, Henrik, Karol, Ferdinand in Rainer sè svojimi rodbinami. ■

Ko je ta visoka gospoda zvedela o Čehovinovi bolezni, se je začela zanj prav živo zanimati. Princi naše cesarske rodbine so večkrat osebno obiskali bolnika ter ga milovali. A tudi cesar sam je jel skrbeti za odličnega bolnika. Poslal je svojega telesnega zdravnika v Baden, da bi rešil Čehovina. Sploh je imel naš junak dobro postrežbo. Strežnice in strežniki so bili noč in dan pri njem. Poleg cesarjevega telesnega zdravnika so ga zdravili tudi štirje drugi sloveči zdravniki. Vse je bilo zanj v skrbeh. Njegovi zdravniki so morali vsak dan poročati cesarskim princem, stanujočim

v Badnu, kako se godi bolniku. Toda zastonj je bil ves trud, zastonj vsa zdravniška učenost! Udan v božjo voljo in previden s svetimi zakramenti za umirajoče, je slavni junak izdihnil plemenito, Bogu, cesarju in domovini udano dušo dné 10. septembra 1855 malo pred 5. uro zvečer. — Truplo Čehovinovo so prenesli iz njegovega stanovanja v Badnu (Renngasse št. 27, iz sobe št. 17) v vojaško veliko bolnico. Tam so mrliča ohranili do pogreba, ki se je vršil dné 12ega septembra 1855. leta v Badnu ob 4. uri popoldne.

V tem pa se je kakor blisek po Avstriji razširila novica: „Stotnika, barona Andreja Čehovina ni več! Mrtev je slavni junak novarski!“ Vse je srčno omilovalo dičnega junaka!

Pogreb njegov se je vršil dné 12. septembra 1855. leta povsem dostojno tako odličnega moža. Pred bolnico, v kateri je ležal mrlič, se je zbralo še pred določeno uro dosti vojaških in drugih dostojanstvenikov, pa tudi družega ljudstva óbilo.

Med prvimi je prišel k pogrebu strijc našega presvetlega cesarja, princ Viljem. Ž njim vred je korakal generalkomandant (glavni poveljnik), gosp. baron Hess. Z Dunaja sta prišla k pogrebu policijski minister in general baron Kempen. Poleg teh se je pogreba vdeležilo še šest drugih generalov, dosti štabnih oficirjev vseh strok vojaškega stanu.

Ko krsto prinesejo iz bolnice, se pred njo uvrsti pol stotnije (kompanije) vojakov, za njimi vojaški duhovnik. Precej za krsto so se vstopili princ Viljem z drugimi generali in s štabskimi častniki (oficirji), potem drugi prijatelji in ljudstvo.

Ko pogrebni sprevod dospè na pokopališče, spustijo krsto v grob. A duhovnik pri odprtem grobu

izusti kratek, a ganljiv govor. Poslušalcem razloži, kakšnih zaslug si je Čehovin pridobil za cesarja in za domovino. Potem reče: „Vsakemu Avstrijcu mora biti težko pri srcu, da je bolezen uničila jednega prvih vojščakov našega cesarstva, in to v najlepši dobi njegovega življenja, moža, ki je zdrav odhajal iz velikih nevarnostij v vojni, v „dežju svinčenk!“

Ni bilo suhega očesa, ko so se čule te besede duhovnikove. Duhovnik na to opravi svoje molitve ter z lopato vsiplje prsti na Čehovinovo krsto. Za duhovnikom posipljejo prsti v grob: princ Viljem, potem generalkomandant Kempen in tako po vrsti tudi drugi generali in štabni častniki po svojem dostojanstvu. Na to se pogrebci tiho razidejo.

Dva dni kasneje je naročil doktor Matija Dolenc, Čehovinov rojak, ki je kot odvetnik živel na Dunaju, v veliki cerkvi mesta Badna sv. mašo za pokojnega junaka. Maše se je vdeležilo obilo dostojanstvenikov vojaškega in civilnega (posvetnega) stanu.

* * *

Andrej baron Čehovin je bil mož precej velike, a vitke postave; bil je rumenolas ter zmerom do gola obrit. Le pod nosom je imel male brke. (Glej sliko na str. 4.) Oženjen ni bil, in ker potemtakem ni imel otrok, je z njegovo smrtjo prenehalo njega baronstvo. Mož je živel v dobrih razmerah in bi se bil lahko oženil. Na Laškem so mu ponujali v zakon deklico, ki je imela sto tisoč frankov*) dote. A naš junak ni bil prepričan o pravi in nesebični ženski udanosti. Vrhu tega je trdil: „Dober vojak ne more biti ob enem

*) Jeden frank je 40 kr. našega denarja.

dober oče! Kako bi sicer o času vojne zapustil doma ženo in otroke? Ne, ne, dober vojak ne sme biti oženjen!“

Tako se je zgodilo, da se Čehovin ni poročil. Ker je pa lmel precej dohodkov, si je prihranil lepe novce, menda nekaj tisoč goldinarjev. Vse njegovo imenje je pripadlo po njegovi smrti njega sorodnikom.

Leta 1857. je bil Čehovinu postavljen na badenskem pokopališču skromen, železen nagrobni križ. Toda v teku dolgih let je ta križ razpadel skoro do cela, a grob slavnega junaka je bil jako zanemarjen. Ker se je staro pokopališče v Badnu opustilo, je visoko c. kr. vojno ministerstvo sklenilo konec leta 1886., da se odličnemu stotniku Andreju Čehovinu napravi spominska plošča ali sploh kak spomenik na novem pokopališču v Badnu. Naročilo je badenskemu vojaškemu postajnemu poveljstvu, da naj o tem kaj ukrene.

Vsled tega se je koj ob uhodu novega badenskega pokopališča postavil nagroben spomenik, ki stoji na prostem takó, da vsakdo, ki stopi na pokopališče, takoj opazi lični spomenik. Napis je nemški ter se glasi tako-le :

Andrej baron Čehovin,

stotnik c. kr. artilerijskega polka šte. 8,
rojen leta 1810. v Branici na Primorskem;
za posebne zasluge odlikovan: kot nadognjár
(oberfajerverker) 29. maja 1848 pri Montanari s srebrno svetinjo I. reda; 25. julija 1848 pri Somakampanji z zlato svetinjo; kot častnik v vojnah pri Mortari in Novari 21. in 23. marca 1849 z Marije Terezije redom. Umrl v Badnu, dné 10. septembra 1855. leta.

Na vznožju spomenikovem čitaš: „Fortitudini patria“ (Junaštvu domovina).

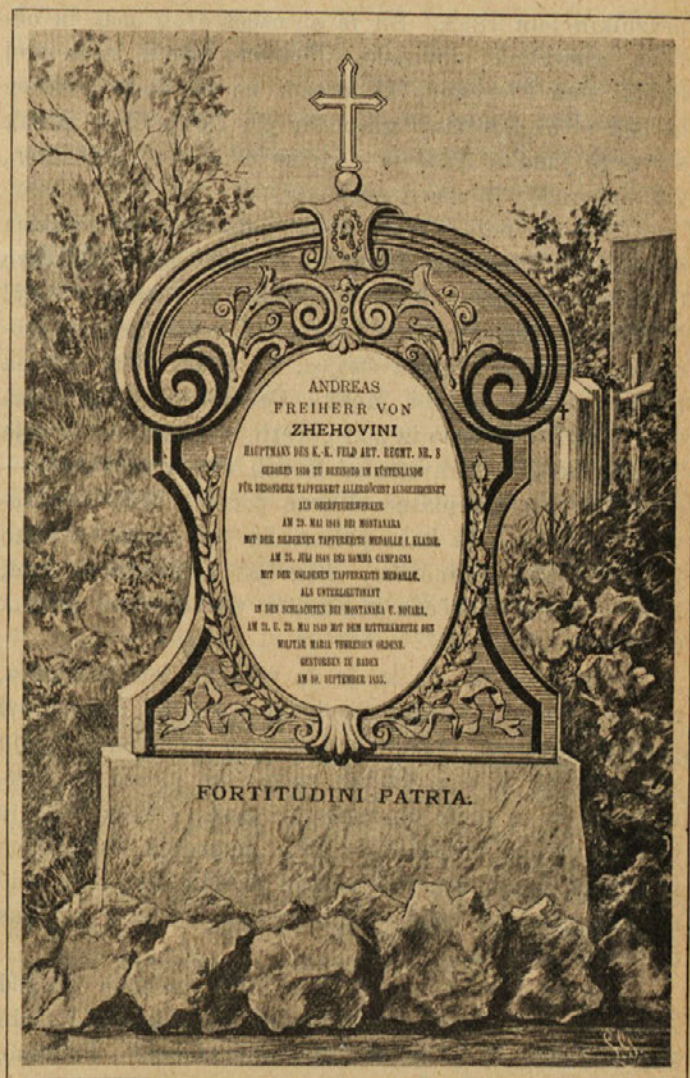
Stroški za ta spomenik so znašali 182 gld. 60 kr. Plačalo jih je c. kr. vojno ministerstvo. Gospod Angelj Casagrande (Kažagrande), veleposestnik in trgovec v Ajdovščini na Primorskem in vrl narodnjak slovenski, ki se je lani mudil v badenskih toplicah, je bil takó prijazen, da je oskrbel fotografski snimek spomenikov, kateri podajemo na strani 35.

* * *

Tako sem ti, dragi čitatelj, podal skromno sliko življenja in delovanja slavnega našega junaka Čehovina. Dostaviti moram le še, da je mati našega junaka umrla, predno jej je bil sin povišan v častnika; izgubil jo je leta 1848. Oče Marko pa je sina preživel. Umrl je dve leti za njim, l. 1857. Sivi starček je bil potemtakem deležen izredne sinove časti. Dobri mož je bil ponosen na slavnega svojega sina; a njega smrt ga je bila potrla do cela.

Milo se človeku stori, ako pomisli, kaj bi lahko vse še bil Čehovin postal, da ga nam ni smrt pobrala v najlepši dobi njegovega življenja! Koliko zaslug bi si bil morebiti pridobil o poznejših vojnah, ki jih je naš cesar imel na Laškem leta 1859.! Po pravici je odličen gospod rekel v Florenci vojaškemu duhovniku Hueberju, ko sta se menila o Čehovinu: „Vidite, to je les, iz katerega se delajo generali, ako je vojski treba zmage!“

Čehovinov najmlajši in zadnji brat Florijan (rojen leta 1819.), veleposestnik v Branici, je umrl o božičnih

Čehovinov nagrobni spomenik v Badnu.

praznikih leta 1893. Bil je občespoštovan mož in odličen narodnjak slovenski. Posestvo svoje je že prej izročil sinu Florijanu, ki je tudi že na domu poročen in ima otroke. Sedanji gospodar pri Rokčevih — nečak slavnega junaka Andreja — je še mlad mož, izobražen, vrl domorodec in umen gospodar.

Ako bi, mili čitatelj, kedaj potoval po primorskem delu divne Vipavske doline in prideš mimo Rokčeve (Čehovinove) hiše: le brez strahu se oglasi v njej! Nečak slavnega našega junaka ti vesel pokaže spominke slavnega svojega strijca. Tu bodeš videl dve na platno slikani podobi junaka Čehovina. Videl bodeš tudi njegovo srebrno in zlato svetinjo, ponarejen Marije Terezije križ — pravega so morali vrniti na Dunaj — pa prekrasno, na platno slikano podobo bitke pri Novari. Podoba le-ta kaže prizor, ko je Čehovin s samo jednim topom (kanonom) ustavljal sovražnika. Tudi hrani rodbina Rokčeva v Branici vse diplome junaka Čehovina itd.

Čuditi se ni, da se je že večkrat izražala želja, naj bi zavedni častniki in drugi častitelji Čehovinovi postavili našemu junaku v njegovem rojstvenem kraju spomenik ali bi vsaj vzdali spominsko ploščo na hišo, v kateri se je rodil ta znameniti mož. Občna želja je bila, da naj bi oznanjevalo tako znamenje domačinom in tujcem ime in hrabrost našega junaka, katerega celó nemški pisatelji takó visoko cenijo, dočim*) pri nas malokdaj zanj zna.

Za to lepo misel se je ogreval posebno gospod Anton Jakob, rodom Goričan, učitelj na mestni ljudski šoli v Gorici in e. kr. domobranski stotnik. Posebno, ko je dobil v roko Čehovinov življenjepis, kateri je v

*) Dočim = med tem ko.

nemškem jeziku spisal pisatelj teh vrstic; je gospod Jakobi sklenil potruditi se, da se uresniči lepa misel. Ker so ga v to vzpodbujale tudi nekatere visoke osebe, se je gosp. Jakobi z njemu lastno pridnostjo in vztrajnostjo lotil nabiranja doneskov za Čehovinov spomenik. In glejte, njegov trud ni bil zastonj. Do danes, ko pišem te vrstice, je vrli domoljub Jakobi nabral za Čehovinov spomenik že 2495 gld. in nadejati se je, da se mu posreči do spomenikovega odkritja nabrati še nekaj stotakov. Med darovatelji se kakor navadno blišči v prvi vrsti ime Njegovega Veličanstva, premilostivega cesarja našega, ki je sam daroval v ta namen 400 gld. Pa tudi drugi gospodje so darovali znatne svote, recimo: grof Adolf Gyulay 200 gld., nadvojvoda Friderik 100 gld. itd. Osiveli kanonik in bivši prijatelj junakov, gosp. Abram je daroval 25 gld., „da bi počastil spomin svojega prijatelja“. Isto tako rodbina Čehovinova: „v spomin svojega junaškega strijca“ 40 gld.; dr. Andrej Lisjak „v spomin svojega slavnega ujca“ 50 gld. itd.

Načrt spomenikov je napravil stavbenik (arhitekt), gosp. Makso Fabiani, rodom iz Kobdilja, ne daleč od Branice. Spomenik bode stal 2500 gld. in so ga naročili pri klesarskem mojstru Bitežniku, očetu in sinu, v Gorici. Visok bode nekaj nad 5 m. Spodnji del bode iz kraškega kamna, podnožje iz neke vrste marmorja, ki se dobiva v Grgarju pri Gorici; vse drugo pa iz pravega kararskega trdnega marmorja.

O kraju, kjer bode stal spomenik piše „Primorski List“: „Veselo je slišati, da so tri županstva brezplačno ponujala prostor za spomenik in vrhu tega še prispevek od 300 do 500 gld. Vendar se je določilo,

da se ta spomenik postavi pred rojstno hišo junakovo, in to tem bolj, ker je ta kraj zeló primeren, nekoliko vzvišen in le 80 *m* od ceste oddaljen, od koder se bode napravila 8 $\frac{1}{2}$ *m* široka in 80 *m* dolga pot do spomenika, z drevoredom ob kraju.

Nečak pokojnega junaka radovoljno odstopi prostor, četudi je isti vreden nad 500 glđ. Spomenik bode tudi pod dobrim varstvom, ker bode na vidiku pred hišo 38 *m* od same hiše oddaljen.

Slavnost odkritja Čehovinovega spomenika se bode vršila v proslavo cesarjeve 50letnice, in sicer 14. avgusta 1898. leta, 3 dni pred rojstnim dnevom cesarjevim.

Gotovo bode to lepa slovesnost! Pred Rokčevo hišo se bode bliskalo tega dne mnogo svetlih uniform (oblek). Nadejati se je, da k tej slavnosti privrè vsaj iz Vipavske doline vse, kar čuti še kaj narodnega ponosa v srcu.

Tega spisa ne vem dokončati bolje, kakor da tu priobčim pesem, katero je zložil rajni duhovnik in pesnik g. M a t e j H l a d n i k v Gorici Čehovinu v častni spomin, da-si je gledè oblike nedostatna (pomanjkljiva). Objavile so jo „Novice“. Slove pa takó :

Ponôsi se, slovenska domovina!
Tudi ti sloveče svoje imaš rojake,
Tud' ti sloveče hrábrosti junake,
Ti viteza sloveč'ga — Čehovina!

Z junaških prsij trojna mu svetlína
Se bliska, kinč najhrabrej za bojake,
In vmés tud' red najvikši za vojake,
Terezjin križ požlahtni slave sina!

Toljk' slave pa veljavna si glavica
V krvavih bitkah je pri Montanari
Pri Volti zadobila in Novari!

Ponôsi, slavna se po njem Branica!
Branitelja ki tac'ga carevini
Rodiš u vedno slavo domovini!

Trebelno, 15. julija 1897.

